

क्रिप्टोकरन्सी

- रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया (RBI) ने बँका आणि वित्तीय संस्थांना क्रिप्टोकरन्सी धारक आणि एक्सचेंजेस यांच्याशी व्यवहार करण्यावर घातलेली बंदी सर्वोच्च न्यायालयाने रद्द केली आहे. 2018 मध्ये, RBI ने विविध बँकांना आभासी चलन विनिमय आणि वैयक्तिक धारकांशी व्यवहार करण्यावर बंदी घातली होती कारण या चलनांमध्ये कोणतेही अंतर्निहित फिएट (औपचारिक अधिकृतता) नाही.
- क्रिप्टो चलनावर बंदी घालणाऱ्या RBI च्या 2018 च्या परिपत्रकानंतर, इंटरनेट आणि मोबाईल असोसिएशन ऑफ इंडिया (IAMAI) ने अशा डिजिटल चलनांमध्ये व्यवहार करण्यापासून बँका आणि वित्तीय संस्थांना प्रतिबंधित करण्याच्या RBI च्या अधिकारांना आव्हान दिले होते.

क्रिप्टोकरन्सीबद्दल/ About Cryptocurrencies

- आभासी चलनाची जागतिक स्तरावर स्वीकारलेली व्याख्या नाही. काही एजन्सींनी याला मूल्याच्या देवाणघेवाणीची पद्धत म्हटले आहे, तर काहींनी याला वस्तू उत्पादन किंवा कमोडिटी असे नाव दिले आहे.
- बिटकॉइनचे संस्थापक आणि ब्लॉकचेन नावाचे अंतर्निहित तंत्रज्ञान, सातोशी नाकामोटो यांनी बिटकॉइन्सची व्याख्या एक नवीन इलेक्ट्रॉनिक रोख प्रणाली म्हणून केली आहे जी पूर्णपणे पीअर-टू-पीअर आहे ज्यामध्ये कोणताही विश्वासू तृतीय पक्ष नाही.
- याचा अर्थ चलनांचे सर्व वापरकर्ते होणाऱ्या व्यवहारांचा मागोवा ठेवण्यास सक्षम असतील.
- व्हर्च्युअल चलन ही सर्व प्रकारच्या नॉन-फिएट चलनाची ऑनलाइन व्यापारासाठी एक छत्री संज्ञा आहे. ते बहुतेक स्थानिक आभासी नेटवर्कमध्ये तयार, वितरित आणि स्वीकारले जातात.
- दुसरीकडे, क्रिप्टोकरन्सीमध्ये एन्क्रिप्शन अल्गोरिदमच्या रूपात सुरक्षिततेचा अतिरिक्त स्तर असतो.
- बहुतेक क्रिप्टोकरन्सी आता ब्लॉकचेन तंत्रज्ञानावर चालतात ज्यामुळे नेटवर्कवरील प्रत्येकाला जागतिक स्तरावर होणाऱ्या व्यवहारांचा मागोवा ठेवता येतो.

RBI च्या बंदीचे कारण/ Reason for the ban by RBI

- कोणत्याही मूलभूत फिएटचा अभाव.
- त्यांच्या मूल्यात जास्त अस्थिरता.
- त्यांची रचना, वापर आणि ऑपरेशन याविषयी माहितीचा अभाव.
- ते व्यापारी बँकांच्या व्यवसाय मॉडेलमध्ये गंभीरपणे व्यत्यय आणू शकतात.
- क्रिप्टोकरन्सीचे अनामिक स्वरूप जे जागतिक मनी-लॉन्डरिंग नियमांच्या विरोधात जाते.
- डेटा सुरक्षा आणि ग्राहक संरक्षणाशी संबंधित आभासी चलनांशी संबंधित जोखीम आणि चिंता.
- चलनविषयक धोरणाच्या परिणामकारकतेवर त्याचा परिणाम होऊ शकतो.

बंदीच्या विरोधात युक्तिवाद/ Arguments against the ban

- नॉन-फिएट चलन हे असे चलन नाही म्हणून RBI ची कारवाई त्याच्या कक्षेबाहेर होती.
- आरबीआय किंवा केंद्र सरकारने कोणताही अभ्यास केला नाही.
- ही बंदी केवळ नैतिकतेच्या आधारावर लावण्यात आली होती आणि सिक््युरिटीज अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया (सेबी) सारख्या इतर नियामकांनी घेतल्याप्रमाणे आरबीआयने थांबा आणि पहा असा दृष्टिकोन स्वीकारला पाहिजे.

क्रिप्टोकरन्सीवर सर्वोच्च न्यायालयाचा निकाल/ Supreme Court's judgment on Cryptocurrency

- कोर्टाने म्हटले आहे की आजपर्यंत आरबीआयने अशी भूमिका मांडलेली नाही की तिच्याद्वारे नियंत्रित केलेल्या कोणत्याही संस्थांना आभासी चलन विनिमयामुळे कोणतेही नुकसान झाले आहे किंवा त्याचा विपरित परिणाम झाला आहे.
- म्हणून, RBI परिपत्रक "अप्रमाणित" आहे कारण ते समानुपातिकता तपासण्यासाठी खालील पाच-लांबी चाचणीमध्ये लहान आहे.
- मूलभूत अधिकारांवर थेट आणि त्वरित परिणाम.
- व्यापक जनहिताची खात्री केली पाहिजे.
- नागरिकांच्या स्वातंत्र्यावर मर्यादा घालण्याची गरज.
- निषिद्ध कृत्याचे जन्मजात हानिकारक स्वरूप
- कमी कठोर संयम लादून समान उद्दिष्ट साध्य करण्याची शक्यता.
- परिपत्रक जारी करण्यापूर्वी आरबीआयने पर्यायांच्या उपलब्धतेचा विचार केला नाही, असेही न्यायालयाने नमूद केले आहे.
- न्यायालयाने म्हटले आहे की इतर देशांनी स्वीकारल्याप्रमाणे "लाइट-टच" दृष्टिकोन न स्वीकारल्याबद्दल आरबीआयला दोष देता येणार नाही, कारण यूएस, यूके, जपान किंवा सिंगापूर या विकसित अर्थव्यवस्था असलेल्या इतर देशांशी तुलना होऊ शकत नाही.
- पुढे, न्यायालयाने दोन मसुदा विधेयके असूनही अधिकृत डिजिटल चलन सुरू करण्यात केंद्र सरकारच्या अपयशाकडे लक्ष वेधले.

क्रिप्टोकरन्सीवर सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालाचे परिणाम/ Effects of Supreme court judgement on Cryptocurrency

- ब्लॉकचेन तंत्रज्ञानाचा अंतर्भाव करण्यात मदत होईल.
- क्रिप्टोकरन्सी पर्यायी गुंतवणूक म्हणून काम करू शकतात जेणेकरून वित्त बाजारातील जागतिक अस्थिरतेचे संरक्षण करता येईल.
- तो औद्योगिक क्रांती 4.0 चा एक महत्त्वाचा भाग असू शकतो.
- असाही अंदाज आहे की ब्लॉकचेन 2030 पर्यंत \$3.1 ट्रिलियन नवीन व्यवसाय मूल्य उत्पन्न करेल आणि क्रिप्टोकरन्सीला परवानगी दिल्याने भारताला याचा भाग बनता येईल.

- भारताला जागतिक महासत्ता होण्यासाठी, क्रिप्टोकरन्सी आणि ब्लॉकचेन यांसारख्या उदयोन्मुख तंत्रज्ञानाचा स्वीकार करणे आवश्यक आहे.

जगातील आभासी चलनांची स्थिती/ Status of Virtual Currencies in the world

- जगभरातील संस्थांनी आभासी चलनांचा व्यवहार करताना चेतावणी जारी केली आहे.
- कोणत्याही प्रकारची ब्लॉक बंदी संभाव्यपणे संपूर्ण प्रणालीला भूगर्भात ढकलू शकते ज्याचा अर्थ असा होतो की कोणतेही नियमन होणार नाही.
- चीन, रशिया आणि व्हिएतनाम सारख्या देशांनी क्रिप्टोकरन्सी वापरण्यास पूर्ण बंदी घातली आहे.
- तर यूएस, यूके, कॅडा, सिंगापूर आणि ऑस्ट्रेलियासारख्या देशांनी आभासी चलनाचा वापर कोणत्या ना कोणत्या स्वरूपात स्वीकारला आहे.

भविष्यातील दृष्टीकोन/ Future Outlook

- व्हर्चुअल चलन गुंतवणूकदार आणि व्यवसायांसाठी दिलासा हा केवळ तात्पुरता असू शकतो कारण केंद्र सरकारने एका मसुद्यामध्ये आरबीआयने जारी केलेल्या क्रिप्टोकरन्सी वगळता सर्व क्रिप्टोकरन्सीवर बंदी घालण्याचा प्रस्ताव दिला आहे.
- केंद्र क्रिप्टोकरन्सीवर कायमस्वरूपी बंदी घालण्यासाठी आणि सरकारी मालकीची क्रिप्टोकरन्सी आणि डिजिटल रुपया जारी करण्यासाठी आवश्यक मूलभूत पायाभूत सुविधा उभारण्यासाठी विधेयक सादर करू शकते.
- परंतु, बंदी घालण्यापेक्षा, सरकारने क्रिप्टोकरन्सीशी संबंधित सर्व पैलू हाताळण्यासाठी तंत्रज्ञान, अर्थशास्त्र आणि वित्त क्षेत्रातील क्षमता असलेली एक नवीन तज्ञ नियामक संस्था स्थापन केली पाहिजे.
- RBI या तांत्रिक प्रगतीच्या वास्तवाशी संबंधित नवीन फ्रेमवर्क किंवा नियमन घेऊन येऊ शकते.
- सरकारने प्रिव्हेन्शन ऑफ मनी लॉडरिंग ऍक्ट (PMLA) अंतर्गत रिपोर्टिंग संस्था म्हणून आभासी चलन मध्यस्थांना नियुक्त केले पाहिजे.
- एक दोलायमान क्रिप्टोकरन्सी विभाग भारताच्या आर्थिक क्षेत्रात अधिक मूल्य वाढवू शकतो. अशाप्रकारे, आर्थिक क्षेत्रातील वाढत्या तांत्रिक नवकल्पनांच्या युगात, भारताच्या नियामक चौकटांना बळकट करणे महत्त्वाचे आहे.